

TOPLUMSAL CİNSİYET TOPLUMDA KADINA BİÇİLEN ROLLER VE ÇÖZÜMLERİ

Aydeniz ALİSBAH TUSKAN*

İnsanların bir biçimde sınıflanarak genel kategoriler oturtulması sonucunda ortaya çıkan kalıplar ya da bir kişi ya da grup hakkında yapılan genellemeler stereotip olarak değerlendirilmektedir.

Konumuzda kadına uygun görülen ve görülmeyen rolleri toplumlara göre değerlendirmek gerekir. Nüfusumuzun yarısını teşkil eden kadınların yasalarda eşitlik olmasına rağmen bu güne kadar çağdaş ve hak eşitliğine dayalı bir statü kazanamamasının en temel sebebi kadının toplumdaki algılanma biçimidir

Toplumda kadın-erkek eşitliği ve o toplumun uygarlık düzeyini belirten en önemli kriter toplumda kadının durumudur. Toplumsal cinsiyet toplumun kadına verdiği görev ve sorumluluklar, toplumda kadının nasıl görüldüğü, algılandığı ve beklentileri ile ilgili bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet üzerine yapılan araştırmaların çoğu kadınların erkeklerle kıyaslanması şeklinde yapılmaktadır. Toplumsal cinsiyet kişinin kültürel, toplumsal rolü, ruhsal-içsel tanımlanması ve onların temsil edilmesi anlamında kullanılmaktadır. Cinsiyeti doğa belirlerken toplumsal cinsiyeti kültür belirlemede ve toplumsal cinsiyet kimliği hakkındaki anlayışlar cinsel eğitim ve tutum erken yaşlarda oluşmaktadır.

CEDAW'ın 1. maddesi toplumsal cinsiyette eşitlik sağlanmasını ve ayrımcılık yasağını ortaya koymuştur. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığına maruz kalan kadınlar siyasal, yasal, sosyal ve ekonomik haklara sahip olmada, bu haklarını kullanmada toprak ve sermaye gibi kaynaklara sahip olmada eşitsizliklere uğramışlardır.

* Avukat, İstanbul Barosu Yönetim Kurulu Üyesi

Kadınların erkeklere göre daha güçsüz daha değersiz görülmesi, ayrımcılığa yol açan geleneksel yaklaşımlar, kız çocuklarının eğitime bile ulaşmasını zorlaştırmaktadır. her alanda eşitsizliğe uğrayan kadınlar aile reisliği, malları yönetme, yürütme, iş kurma gibi konularda erkeklerle eşit değildir.

Kadınlar ailede, kayıt dışı sektörlerde, geçici, gündelik, kötü koşullu, ücret karşılığı olmayan şekillerde çalıştırılmaktadır.

Kadın anadır, doğurgandır. Ancak tarih boyunca da kadın bu üstün özelliğine rağmen horlanmış, ezilmiş, sömürülmüştür. Cinsel kimliğinin istismar edilmesiyle birlikte kadın her konuda ezilmiş ve sömürülmüştür. "Kadının yeri evidir anlayışı" nedeniyle kadın istihdamı engellenmekte ve kadın iş gücünün % 71'i kayıt dışına itilmektedir. Kadınların % 85'i genellikle ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Karar organlarındaki kadın oranları % 7'dir. Hamilelik, doğum, çocuk bakımı vs. durumlardan dolayı kadınların çalışma hayatında üretim kaybına neden olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle kadınlar hizmet sektöründe ve kayıt dışı alanlarda çalıştırılmaktadır. Her 4 kadından 3'ü işsizdir. Türkiye'deki kadın istihdamının istatistikleri % 24'lerde seyretmektedir.

Kadınlar toplumsal olarak desteklenmedikleri için güçsüz kaldıklarında annelik rollerini de gereği gibi yerine getiremezler. Kadınlar anneliğin yanı sıra evin idaresinden de sorumludurlar. Ev işleri görülmez işlerdendir ve maddi karşılığı yoktur. Ev kadınlarının sosyal güvencesi olmayıp, geçinmek için eşine bağımlı olması onu geri plana itmektedir.

Kadınların namusu toplumun ve ailenin namusu olarak görülmektedir. Bu nedenle eğitime ve çalışmaya katılmaları, faaliyetlerde bulunmaları engellenir, engellenmediğinde de çok sıkı bir denetim altında tutulur. Töre ve namus gibi gerekçelerle okuyamayan kız çocukları çok küçük yaşlarda evlendirilmekte, bağımsız ve eşit bir yurttaş olarak toplumsal yaşama katılamamakta, eğitimi olmadığı için şiddete uğrama ihtimali de artmaktadır. Çalışmak kadının dünyaya bakışını değiştirmektedir. Bu durumla toplumsal statüsü yükselerek erkeğin arkasında değil yanında onunla eşit olarak topluma katılması sağlanır.

Erkekler hem aile düzeyinde hem de toplum düzeyinde karar verici olarak görülmektedirler.

Toplumların kalkınmasında bireylerin statülerinin yüksek olması önem arz etmektedir. Kadınların toplum içindeki yeri zaman içinde farklılıklar göstermiştir. Üretim sektöründe kadının yer almasının artırılması kadının özgürleşmesi, kadına yapılan ayrımcılığın azaltılması, kalkınmada kadının yerini yükseltmeye çalışmıştır. 1970 yıllarında toplumsal cinsiyet ve kalkınma ortaya çıkan bir yaklaşım olmuştur. Bu yaklaşımla kadının yaşamı ve üretim içinde yeri yeniden ele alınmış, toplumsal cinsiyet etnik yapı ve kalkınma ilişkisinin kadın hayatındaki yerinin önemli olduğu vurgulanmıştır. Dünya ekonomisindeki değişiklikler ve hayat şartlarının ağırlaşması kadının iş yaşamına katılımını gerekli hale getirmiştir.

Ülkenin toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamadaki başarısını ölçerken 3 temel noktaya dikkat etmek gerekir.

- Kadın ve erkeğin yaşama süreleri
- Yetişkin kadın ve erkek okur -yazarlık oranları
- Kadın ve erkeklerin okullaşma oranları

Toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirme endeksini aşağıdaki durum belirlemektedir.;

- Parlamentodaki kadın oranı
- Karar mekanizmalarındaki kadın oranı
- Mesleki ve teknik işlerde çalışan kadın oranı

Toplumsal cinsiyetle statü arasında ilişki tartışılırken göstergelerde yer alan öğrenim durumu, gelir getiren bir işte çalışma ve siyasi yaşama katılım önemlidir. Kız çocuklarının eğitime ulaşmasındaki zorluklar günümüze kadar devam etmektedir. Türkiye'de 2000 yılında yetişkin okur - yazarlık oranı erkelerde % 95, 7, kadınlarda % 81, 1 'dir. Bu durum ülkemizde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olmayan bir eğitim politikası uygulandığını göstermektedir.

Kadınlar meslek yaşamlarında erkek rakipleriyle yarışmalarının yanı sıra kadın rollerini de aksatmamaya çalışmaktadırlar. Kadınların

öncelikle evdeki sorumluluklarının paylaşılması, bakmakla yükümlü olduğu kişiler için bakım olanaklarının sağlanması ve iş yaşamında ayrımcılığın giderilmesi gerekmektedir.

Siyasi yaşama kadının katılımı ülkemizde % 9, 1 oranındadır. Bu oran son derece düşük olduğu gibi dünyanın bir çok ülkesinden önce seçme ve seçilme hakkını elde eden ülkemizde kotanın uygulanmasının bu sorunu belirli sürede çözeceğini düşünüyoruz.

2002 yılında yapılan son Medeni Kanun değişikliğinde evli kadının yasal olarak durumunda değişiklikler yapılmış, erkeğin aile reisiği durumu ortadan kaldırılmıştır. İkametgahı artık 186. maddeye göre eşler birlikte seçerler. Birliği eşler beraberce yönetirler, birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve mal varlıklarıyla katılırlar. 185. maddeye göre de eşler bu birliğin mutluluğunu el birliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler. Birliğin temsili artık eşitlenmiştir.

Tüm bu yasal değişiklikler yapılmış ancak toplumsal eşitlik anlayışı değişmediği için hala kadına yüklenen toplumsal bakış değiştirilememiştir. Bu nedenle bir anlayış değişikliği gerekmektedir.

- Kadınların eğitilmesi
- Sağlık, siyaset ve kamu yaşamına katılmada kadınlara öncelik tanınması
- Kadınların rol ve sorumluluklarına ilişkin olumsuz kalıp ve yargılarla mücadele edilmesi
- Sorumlulukların birlikte paylaşılması
- Aile içinde kararların birlikte alınması
- Hak ve sorumluluklarda eşitlik
- Ailedeki kız ve erkek çocuklarının eşit davranılarak yetiştirilmesi
- Kadınların toplumda görev almasını sağlamak ve desteklemek, istihdamını arttırmak, kadının çalışma hayatıyla iş hayatının örtüşmesini sağlamak
- Kadınların şiddete uğramasını engellemek

- Ayrımcılığın yasaklanması ve ayrımcılıkla mücadele konusunun geliştirilmesi
- Eşit fırsatlar sağlanması
- Olumlu ayrımcılığın uygulanması

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için yapılması gerekli konulardan bazılarıdır. Kadınlara biçilen rolün ortadan kaldırılmasıyla ilgili olarak sadece kadınların eğitilmesinin önemli olmadığı erkek farkındalığının yaratılması ve erkeklerin eğitilmesinin toplumsal cinsiyet eşitliği için önemli olduğunu düşünüyoruz.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve toplumda kadına biçilen rollerin değiştirilmesi için tüm toplum olarak kadınların önüne çıkarılan engelleri kaldırarak, onları eşit birey olarak kabullenip toplumda hak ettikleri yeri almaları sağlanmalıdır.